

Nowakowski, Jerzy

Komisja Pamiętnikarska Zespołu Starszych Dziennikarzy przy SDP

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 9/1, 173-176

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Do dyskusyjnych problemów zaliczylibyśmy również sprawę potraktowania przez Autorkę wydawnictw komunistycznych o profilu zawodowym. Wydaje się, iż argumenty przedstawione przez autorkę w tej mierze są nieprzekonywające, tym bardziej że wśród prasy środowiskowej wymienia się m. in. pisma KPRP dla kolejarzy. Zgodzić się jednak wypada, iż zagadnienie komunistycznej prasy zawodowej jest niezwykle skomplikowane.

Dyskusyjne wydaje się potraktowanie w oddzielnym rozdziale prasy KPRP ukazującej się legalnie do lipca 1919 r. i kontynuowanie wykładu o komunistycznej prasie legalnej z lat 1921—1923 dopiero w końcowej części rozprawy. Sądzić wypada, iż połączenie prasy legalnej w jednym rozdziale umożliwiłoby pełniejsze ukazanie całej specyfiki poszczególnych okresów i całej złożoności problemu.

Do zagadnień dyskusyjnych zaliczyłbym również sprawę korespondencji terenowych, dotyczących czasopism komunistycznych. Sądzę, że należałoby się zastanowić, czy mamy tutaj do czynienia w potocznym znaczeniu z instytucją korespondentów terenowych, czy też tego rodzaju materiały przekazywali wyjeżdżający w teren funkcjonariusze partyjni. Jednym z ciekawszych fragmentów rozprawy jest analiza zawartości „Nowego Przeglądu”; zbędne jednak wydaje się wykroczenie poza ramy chronologiczne nakreślone w tytule pracy. Niekonsekwencja ta dotyczy i innych czasopism, w tym m. in. „Dźwigni”, „Miesięcznika Literackiego” i „Czerwonego Sztandaru”. Można by wymienić i inne drobniejsze usterki, takie jak zbędnie rozbudowane informacje o przebiegu zjazdów KPRP, pomyłka przy oznaczaniu daty II Zjazdu KPRP; wszystko to nie może absolutnie przesłonić niezaprzeczalnych walorów rozprawy. Nie mogą podważyć również w żaden sposób wartości monografii wysunięte przez recenzenta problemy dyskusyjne.

Gereon Iwański

JERZY NOWAKOWSKI

KOMISJA PAMIĘTNIKARSKA ZESPOŁU STARSZYCH DZIENNIKARZY PRZY SDP

W maju 1958 r. powstała przy Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich autonomiczna sekcja pod nazwą Zespół Starszych Dziennikarzy przy Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich. Punkt 3 programu działalności Zespołu głosił: zadaniem Zespołu jest „gromadzić, opracowywać i oma-

wiać materiały związane z dziejami prasy polskiej". W szerszym ujęciu obejmowało to opracowywanie życiorysów wybitnych dziennikarzy polskich do mającego powstać słownika biograficznego dziennikarzy, opiekę nad spuścizną po dziennikarzach, opiekę nad pamiętnikami i wspomnieniami dziennikarskimi.

Na r. 1959 przypadały dwie ważne rocznice: 300-lecie prasy polskiej i 20 rocznica najazdu hitlerowskiego na Polskę. Przewodniczący Zespołu, Kazimierz Pollack, zaproponował, by w związku z tymi rocznicami wybrać z obszernego programu jeden fragment aktualny, w szczególności skupić uwagę na wspomnieniach dziennikarzy warszawskich o wrześniu 1939 r. Taki był pierwotny nasz zamiar i tak miał brzmieć tytuł projektowanego wydawnictwa.

Powołana przy Zespole Komisja Pamiętnikarska pozostawiła autorom całkowitą swobodę wypowiedzenia się tak pod względem treści, jak i sposobu ujęcia tematu. Termin złożenia prac przewidziano na koniec 1958 r., wydanie publikacji drukiem planowano na wrzesień 1959 r.

W przewidzianym terminie napłynęło ogółem 11 prac, niejednorodnych zresztą pod względem tematu. Tylko niektóre dotyczyły września 1939 r., inne omawiały okres okupacji i powstania warszawskiego. Pomimo to Komisja postanowiła przystąpić do prac edytorskich. Techniczno-redakcyjnej strony opracowania podjęła się Franciszka Kwiatkowska, sprawę znalezienia nakładcy i inne formalności wziął na swoje barki Kazimierz Pollack.

Trudności wydawnicze okazały się znacznie większe, niż mogliśmy się spodziewać. Wspomnienia nie ukazały się w planowanym terminie. Fragmenty ich znalazły się w materiałach przygotowywanych na 300-lecie prasy polskiej, jak również w referatach wygłoszonych na zebraniach koleżeńskich Zespołu Starszych Dziennikarzy.

Dalsze prace Komisji przerwała ciężka choroba, a następnie zgon dwóch czynnych jej członków: Franciszki Kwiatkowskiej i Kazimierza Pollacka. W tej sytuacji Komisja zwróciła się do Wydziału Wykonawczego Zespołu o powzięcie decyzji, czy prace prowadzić dalej, czy też na jakiś czas przerwać. Wydział Wykonawczy postanowił prace kontynuować bez względu na czas i możliwość ogłoszenia ich drukiem, uważając, że pamiętniki dziennikarzy, którzy brali czynny udział i byli bezpośrednimi świadkami wydarzeń II wojny światowej, stanowiąc mogą bardzo cenny materiał, a w niektórych wypadkach nawet jedyne źródło informacyjne dla historyków prasy polskiej.

Przewodnictwo Komisji Pamiętnikarskiej powierzono wiceprzewodniczącemu Jerzemu Nowakowskiemu. Uporczywe zabiegi Komisji Pamiętnikarskiej o częściową chociażby publikację zebranego już materiału spotkały się z życzliwym poparciem kierownictwa Pracowni Historii

Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w. Polskiej Akademii Nauk w osobie kierownika Pracowni prof. dra Józefa Skrzypka. W połowie r. 1964 Komisja Pamiętnikarska złożyła w Pracowni cały zgromadzony materiał pamiętnikarski. Składały się nań artykuły 29 autorów o ogólnej objętości 400 stron maszynopisu. Materiał ten Pracownia zakwalifikowała do druku jako 3 zeszyt seryjnego wydawnictwa pt. „Materiały i Studia do Historii Prasy i Czasopiśmiennictwa Polskiego” pt. *Wspomnienia dziennikarzy o wrześniu 1939 r.* Książka ukazała się na półkach księgarskich w kwietniu 1966 r. nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego; pomieszczone w niej zostały artykuły 21 autorów.

Z inicjatywy kierownictwa Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w. Komisja Pamiętnikarska przystąpiła do prac nad II i III tomem *Wspomnień*; tematyka tomu drugiego obejmuje głównie okres okupacji i powstania warszawskiego; tematyka tomu trzeciego — okres odbudowy prasy polskiej (lata 1944/1945—1947).

Ze względu na wzrastający zakres prac Komisji Pamiętnikarskiej został rozszerzony jej skład osobowy; do Komisji wchodzi: przewodniczący — Jerzy Nowakowski, sekretarz — Stanisława Syruczkowa-Dobrzyńska; członkowie: Michał Gawalkiewicz, Artur Karaczewski, Jadwiga Krawczyńska, Mieczysław Krzepakowski, Julian Maliniak, Kazimiera Muszałówna, Stefan Olszewski, Renata Sosnowska, Bogdan Skąpski, Antoni Trepieński, Maria Zawadzka.

Gwoli ścisłości powiedzieć musimy, że podejmując w 1958 r. prace pamiętnikarskie z zakresu historii dziennikarstwa polskiego, nie byliśmy pionierami. Do opracowania wspomnień dziennikarskich niejednokrotnie nawoływali wybitni publicyści polscy. Myśl ta od dawna kiełkowała wśród dziennikarzy. Pewne konkretne formy przyjęła w latach 1919—1920. Z inicjatywy Władysława Bazylewskiego, prezesa Klubu Sprawozdawców Parlamentarnych i wiceprezesa Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich, założono „Księgę pamiątkową Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich”. Księgę otwierał akt założenia Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich; dalsze karty książki wypełniały własnoręcznie pisane wspomnienia i życiorysy członków-założycieli i czynnych członków SDW. Księga wraz z innymi dokumentami zniszczona została w czasie pożaru gmachu sejmowego w 1939 r.

Nawiązując do tych poczynań, Komisja jasno wytknęła sobie cel: gromadzenie, a w miarę możliwości publikowanie faktów obrazujących udział i wkład dziennikarstwa polskiego w najtrudniejszym okresie prasy polskiej.

„Olbrzymie napięcie ducha przez lat cztery umiała utrzymać prasa codzienna podczas I wojny światowej”. Słowa te, zamieszczone we wstę-

pie do projektu ustawy dziennikarskiej, złożonego do łaski marszałkowskiej przez prezesa Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich posła Jana Dąbskiego, w dniu 8 stycznia 1920 r., w większej jeszcze mierze odnieść możemy do wydarzeń II wojny światowej, kiedy warunki pracy i działalności dziennikarskiej były niepomiarne trudniejsze.

Wiele dokumentów, dotyczących organizacyjnej i wydawniczej pracy dziennikarzy polskich w burzliwym okresie II wojny światowej, zostało zniszczonych, wielu kolegów zmarło lub zostało „zlikwidowanych”. Wiele jednak materiałów i dokumentów spoczywa w prywatnych zbiorach kolegów, wiele — zachowało się w ich pamięci. Udostępnienie tych materiałów historykom i szerokiemu ogółowi jest obowiązkiem dziennikarzy wobec własnego zawodu.

Realizacja tych zamierzeń zależy nie tylko od sprawności pracy Komisji Pamiętnikarskiej, Zespołu Starszych Dziennikarzy i jego współpracy z Pracownią Historii Czasopiśmiennictwa PAN; w dużym stopniu zależy od zrozumienia i poparcia, jakie zamierzenia nasze znajdują u ogółu kolegów.